

CURSUS VOORJAAR 2015

Rechtvaardigheid

door drs. Arend Jagersma, filosoof

De vraag naar de aard van rechtvaardigheid geldt als een eerbiedwaardige kwestie in de westerse wijsbegeerte. In antwoord op Plato's Politeia en Aristoteles' Ethica Nicomachea zijn in de geschiedenis van de filosofie verschillende opvattingen ontwikkeld over het wezen van rechtvaardig handelen en de rechtvaardige samenleving. De Amerikaanse politieke filosoof Michael Sandel schreef - n.a.v. zijn colleges over dit thema aan Harvard University - in 2009 een bestseller over de belangrijkste benaderingen in de wijsgerige discussie over rechtvaardigheid. Tijdens de cursus zullen deze theorieën middels bespreking van het betreffende boek (Rechtvaardigheid, Ten Have, 2010 e.v.) worden toegelicht en bediscussieerd.

College 1: Volgens Sandel betrekken theorieën over rechtvaardigheid zich op drie centrale noties: welzijn, vrijheid en deugdzaamheid. Welzijn heeft een spilfunctie binnen de utilitaristische zienswijze inzake rechtvaardigheid. Volgens Jeremy Bentham en John Stuart Mill, de grondleggers van deze opvatting, kenmerkt een rechtvaardige handeling zich door de gerichtheid op maximalisatie van geluk. De geluksethiek streeft welzijnsbevordering na, maar blijkt complexe consequenties te kennen.

College 2: Liberale en libertijnse denkers als Friedrich von Hayek, Robert Nozick en Ayn Rand zijn juist van mening dat een rechtvaardige samenleving bovenal de onvervreemdbare individuele vrijheid behoort te respecteren. Een ieder dient als eigenaar van zichzelf en eigen mogelijkheden te worden beschouwd. Niemand heeft naar hun oordeel het recht daarop inbreuk te maken middels maatregelen van gedwongen herverdeling.

College 3: Al eerder was uitvoerig over de betekenis van vrijheid nagedacht door de 18e-eeuwse Duitse filosoof Immanuel Kant. Hij betoogt dat vrijheid altijd de wil om de morele wet - de categorische imperatief - na te volgen impliceert. Wie de morele wet gehoorzaamt, gehoorzaamt ten diepste zichzelf, want de eigen redelijke natuur. Daarbij blijken motieven voor het rechtvaardig handelen van doorslaggevende betekenis. In zijn A Theory of Justice bouwt John Rawls voort op de centrale betooglijn van Kant.

College 4: Voor de Griekse wijsgeer Aristoteles hangt rechtvaardigheid bovenal samen met een deugdzaam karakter. Deugden zijn vaardigheden die ons in staat stellen onze menselijke natuur op de juiste wijze en ten volle te ontplooiën. Rechtvaardigheid is een van die vaardigheden om het juiste midden te treffen, en geldt als indicator voor de mate waarin we ons doel als mens hebben verwezenlijkt.

College 5: Sandel zelf lijkt affiniteit met de aristotelische benadering te hebben. Hij geldt, ondanks zijn bezwaren tegen deze kwalificatie, als een prominent vertegenwoordiger van het communisme, een stroming in de ethiek en de politieke filosofie die het belang van de gemeenschap voor de ontplooiing van het individu wenst te benadrukken. Vanuit dit perspectief werpt hij een kritisch licht op met name (neo)liberale en libertijnse opvattingen, maar wordt ook stelling genomen tegen Rawls.

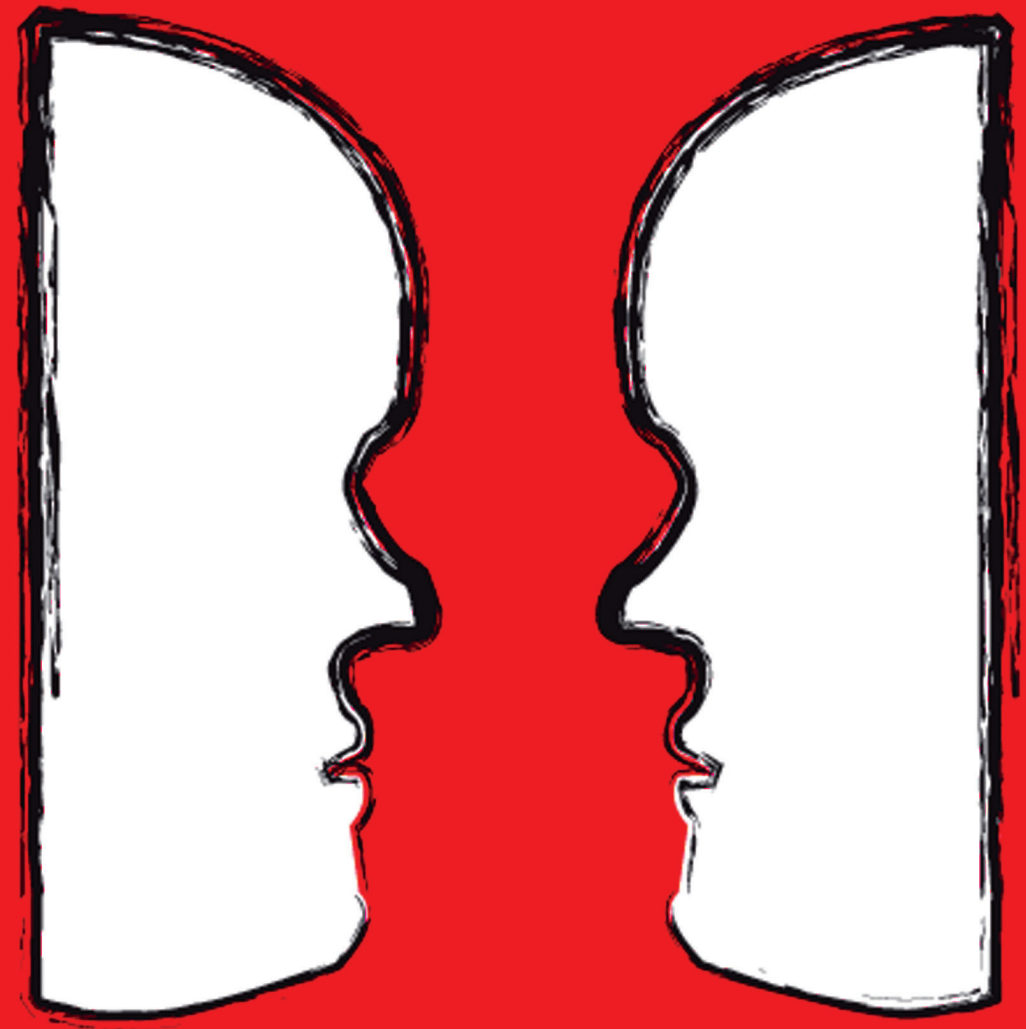
Cursusdata: 3, 10 en 17 februari en 3 en 10 maart 2015

Plaats: Bibliotheek Hoogeveen (Willemskade 27)

Tijd: 19:45 uur (start cursus)

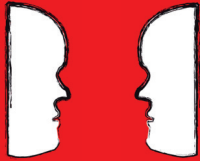
Kosten: €75,00 (voor de hele cursus)

Aanmelding: via de website (formulier) of via de email (info@filosofischcafehoogeveen.nl)

Filosofisch Café Hoogeveen

Programma voorjaar 2015

**DENK mee
&
PRAAT mee**

U bent van harte uitgenodigd om elke laatste dinsdag van de maand uw geest te scherpen tijdens inleidingen over interessante filosofische onderwerpen, waarbij er gelegenheid is van gedachten te wisselen.

Plaats:

Bibliotheek Hoogeveen (Willemskade 27)

Tijd:

Inloop: 19:00 – 19:30 uur

Aanvang: 19:30 uur

Entrée: € 7,00 (incl. koffie/thee)

Meer informatie vindt u op www.filosofischcafehoogeveen.nl en kunt u per email aanvragen via info@filosofischcafehoogeveen.nl.

Samenstelling Werkgroep Filosofisch Café Hoogeveen

Alex van der Haar	Margreet Jongebreur
Hans Haasjes	Ernst Kuntz
Jan Hendriks	Klaas Reenders

v.l.n.r. Margreet, Ernst, Alex, Hans, Jan, Klaas

Meer informatie:

Email: info@filosofischcafehoogeveen.nl
Telefoon: 0528-272899
Website: www.filosofischcafehoogeveen.nl

dinsdag 27 januari 2015

Niet meer aankomen! Nederland is klaar!

prof.dr. J.A.M. (Jan) Bransen, hoogleraar filosofie van de gedragswetenschappen

De leefomstandigheden in Nederland zijn verschrikkelijk goed. Toch blijven we onopzettelijk sleutelen aan de maatschappelijke infrastructuur. Waarom doen we dat dan? Waar blijft ons gezonde verstand? Denken we echt dat we de kwaliteit van ons leven kunnen verhogen door onze leefomstandigheden te verbeteren? In zijn voordracht zal Jan Bransen betogen dat we meer moeten vertrouwen op de echte kracht van ons gezonde verstand: dat we onszelf kunnen corrigeren. Laten we dat dan ook doen en ophouden met dat permanente verbeterbeleid: Nederland is klaar! Niet meer aankomen!

dinsdag 24 februari 2015

Ayn Rand: heilloos of heilzaam egoïsme (of objectivisme)

Harm Knoop, coach, trainer, inspirator, voorganger, docent, schrijver

In deze lezing betoogt Harm Knoop dat Ayn Rand (1905-1982) het individualisme zag als (enige werkzame) bron van vrijheid. In z'n uiterste verschijningsvorm benoemde ze dit als egoïsme. Lijnrecht tegenover het egoïsme staat het altruïsme, dat niet de eigen belangen maar die van anderen vooropstelt. Ayn Rand beschouwt altruïsme echter als een verkapt vorm van parasiteren. Aan de hand van de romans van Rand zal Harm Knoop dit illustreren. In deze romans levert zij beelden bij haar ideeën en filosofie, waaraan zij de naam "objectivisme" heeft gegeven. Als ideoloog van het neo-liberalisme en van de ultra-rechtse Tea-party in Amerika wordt Ayn Rand als filosofe en als schrijfster in Nederland doorgaans heel snel afgeserveerd. Het lezen van haar boeken ("De eeuwige Bron" en "Atlas in staking") zou wel eens een heel andere inschatting van haar werk kunnen veroorzaken. Voorbij de etiketten en karikaturen. En, wie weet, een andere waardering van u zelf (en misschien ook van uw zelf).

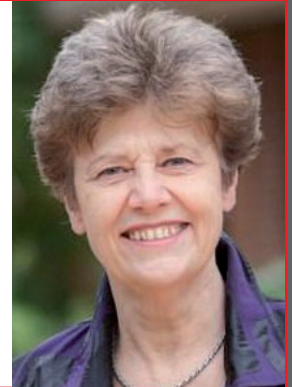

dinsdag 31 maart 2015

Vrije wil – een hersenkronkel?

prof.dr. Palmyre Oomen, bioloog, theoloog en filosoof

Bevindingen vanuit de neurowetenschappen - zoals de spraakmakende experimenten van Benjamin Libet e.a. - suggereren dat de hersenen al een beslissing nemen voordat wij dat zelf bewust doen. Dick Swaab e.a. schrijven daarom de vrije wil af als een hersenkronkel. In haar lezing zal Palmyre Oomen het experiment van Libet kort uiteenzetten. Maar zij wijst de stellige conclusie dat de vrije wil dús een illusie is van de hand. Daartoe zal ze proberen te verhelderen wat we bedoelen met 'vrije wil'. Ze betoogt dat vrije wil in bepaalde opzichten sámen gaat met noodzaak; en dat je voor een vrijheid van willen juist ook je hersenen nodig hebt (naast andere zaken als een gemeenschap, idealen, de rede). Aan de hand van o.m. Harry Frankfurt en Susan Wolf laat Oomen zien dat vrije wil dan wel geen illusie is, maar ook niet iets is dat je zomaar hébt!

dinsdag 28 april 2015

De grote vlucht inwaarts

dr. T.E. (Thijs) Lijster, onderzoeker vakgebieden Filosofie en Cultuurstudies

De wereld lijkt steeds complexer en onoverzichtelijker te worden. Hierdoor gaan we de maatschappij steeds meer zien als een buitenwereld, waarover we op geen enkele manier controle kunnen uitoefenen. Ter compensatie zijn we geneigd om ons zowel fysiek als ideologisch af te sluiten, de blik naar binnen te keren en ons vast te klampen aan de dingen die we nog wel in de hand hebben. Als de samenleving niet meer maakbaar is, dan misschien de huiskamer nog.

Deze strategie, die Thijs Lijster 'de grote vlucht inwaarts' noemt, is gedomd te mislukken. Hij ziet het als een misvatting dat 'een betere wereld begint in jezelf' en bovendien als een politiek gevaar om de geschiedenis te beschouwen als iets dat ons overkomt, als een lotsbestemming. Tegenover deze mythische 'natuurgeschiedenis' (Walter Benjamin), breekt hij een lans voor het collectieve vermogen om geschiedenis te maken.

dinsdag 26 mei 2015

Huis van de vrijheid

dr. R.J.G. (Rutger) Claassen, universitair hoofddocent Ethiek en Politieke Filosofie

Sinds onze vrijheid vanaf de jaren zestig enorm is toegenomen, beleven we nu een periode waarin die vrijheid wordt herijkt. In Het huis van de vrijheid bespreekt Rutger Claassen kwesties m.b.t. onze vrijheidsbeleving en de roep om die te begrenzen, met een filosofische blik. Hij neemt stelling tegen eenzijdige opvattingen van vrijheid en laat zien dat vrijheid altijd in samenhang moet worden gezien met andere politieke idealen, zoals welzijn en geluk, veiligheid en gelijkheid, democratie en gemeenschap. Hij betoogt dat het ideaal van de vrije, autonome burger – ondanks alle kritiek uit conservatieve hoek – nog steeds springlevend is.

